HE 121/2018 vp / Päivittäistavarakauppa / lisäselvitys (11.10.2018)

Hei,

Viime perjantain asiantuntijakuulemisessa (HE 121/2018 vp, elintarvikemarkkinalaki) jäi ajan puutteen vuoksi vastaamatta muutamia kaupan edustajalle kohdistettuja kysymyksiä. Pyydän ystävällisesti välittämään nämä vastaukset/kommentit valiokunnan jäsenille.

Tuottajien tukeminen

Kaupan alan toimijat ja alan edunvalvontajärjestöt tekevät paljon työtä elintarvikeketjun paremman toimivuuden ja yhteistyön kehittämiseksi. Jaamme myös huolen alkutuotannon heikosta kannattavuudesta. Kilpailulainsäädäntö asettaa kuitenkin selkeät rajat sille, millaisista asioista voidaan käydä keskustelua ja millaista yhteistyötä voidaan ketjun toimijoiden välillä tehdä ja näitä rajoja meidän on tiukasti noudatettava. Kaupan toimijoilla on käytössään omia toimintatapoja tuottajien tukemiseksi ja työtä tehdään paljon kotimaisen ruoan arvostuksen lisäämiseksi. Belgiassa toteutetun maidontuottajien tukimallin ei ole katsottu soveltuvan Suomeen.

Tilannekuva

Kaupan näkemys elintarvikeketjun sopimuskäytännöistä ja niissä ilmenevistä ongelmista poikkeaa alkutuotannon edunvalvontaorganisaatio MTK:n ja maa- ja metsätalousministeriön tilannekuvasta huomattavasti. Sopimuskäytännöissä alkutuottajien ja kaupan välillä ei ole osoitettu olevan laajamittaisia ongelmia. Myöskään suullista sopimista alkutuottajat eivät ole kokeneet erityisen ongelmalliseksi. Vain hyvin pieni osa kaupan sopimuksista tehdään alkutuottajien kanssa. Molempien yleisin sopimuskumppani on elintarviketeollisuus. Sekä kaupan että elintarviketeollisuuden toimesta on todettu useaan otteeseen, ettei niiden välisissä sopimuskäytännöissä ole koettu sellaisia ongelmia, jotka edellyttäisivät sektorikohtaisen erityislainsäädännön säätämistä. Kaupan ja alkutuotannon sopimussuhteita on selvitetty viimeksi kesällä 2018.

Alkutuotannon kannattavuuteen vaikuttaa mm. maailmanmarkkinahinnat, Venäjän pakotteet ja EU:n kiintiöiden poistuminen. Elintarvikeketjun kannattavuutta ja kilpailukykyä on tutkittu useaan otteeseen ja mm. Luken kilpailukykyselvityksessä sekä selvitysmies Ilkka Mäkelän selvitysraportissa on nostettu esiin keinoja kannattavuuden ja kilpailukyvyn parantamiseksi. Lisäsääntely ei ole niiden joukossa. Ehdotetun lain tarkoituksena ei myöskään ole kannattavuuden parantaminen tai arvon jakautumisen määrittely. Sopimuskäytäntöjä jäykistämällä ei paranneta tuottajien asemaa.

Itsesääntelyn mahdollisuudet

Kauppatapalautakunta on vasta päässyt hyvään vauhtiin työssään. Kaupan toimijat ovat sitoutuneet itsesääntelyjärjestelmän toimintaan ja hyvän kauppatavan periaatteisiin. Kaupan toimijat ovat raportoineet lautakunnalle toimenpiteistä, joihin tähän mennessä annetut suositukset ja lausunnot ovat johtaneet. Valiokunnan kannattaisi kuulla asiantuntijana myös lautakunnan edustajaa. Esitetty laki ja elintarvikemarkkinavaltuutetulle ehdotetut toimivaltuudet heikentävät lautakunnan toimintaedellytyksiä tehtävien päällekkäisyyden vuoksi. Itsesääntelyjärjestelmän kehittäminen ja alkutuotannon edunvalvontajärjestöjen sitoutuminen sen toimintaan on lainsäädäntöä nopeampi ja joustavampi sekä tehokkaampi tapa puuttua mahdollisiin epäkohtiin. On kuitenkin muistettava, että jo nykyisin lautakunnan toiminta on avointa kaikille ketjun toimijoille, myös alkutuottajille.

Kotimaisuuden edistäminen

Kauppa toimii kansainvälisessä kilpailussa ja tarjoaa kuluttajille monipuolisen valikoiman tuotteita. Kotimaisten tuotteiden osuus on Suomessa huomattavan korkea, keskimäärin jopa 80 %. Kotimaisen ruoan arvostusta pyritään vahvistamaan entisestään monenlaisin toimenpitein kaupan toimesta ja yhteistyössä muiden elintarvikeketjun toimijoiden kanssa. Esillepanoon liittyvät ratkaisut tehdään toimijakohtaisesti.

Tuotantokustannusten huomioiminen

Tuotantokustannuksissa tapahtuvien vaihteluiden huomioiminen sopimusehdoissa ja -neuvotteluissa on tärkeää etenkin pitkäaikaisissa sopimussuhteissa. Tämä koskee kaikkia toimialoja, ei vain elintarvikeketjua. Kaupan toimijat solmivat pääsääntöisesti sopimuksia elintarviketeollisuuden yritysten kanssa, eivätkä suoraan alkutuottajien kanssa. Sopimusketjun moniportaisuus tuo omat haasteensa eikä kauppa voi vaikuttaa ketjun muiden osapuolien välisten sopimussuhteiden sisältöön. Jos alkutuottajien tuotantokustannukset ovat kasvaneet selvästi tuottoja enemmän, olisi myös syytä tarkastella, mistä tuotantokustannusten kova nousu johtuu.

Sopimusten kirjallisuusvaatimuksen vaikutukset

Sopimusten kirjallisuusvaatimus kohdistuu keskisuuriin ja suuriin ostajiin. Kuulemisessa esitettiin, ettei tämä koskisi kovinkaan montaa kauppaa Suomessa. On kuitenkin muistettava, että määritelmä on sidottu oikeushenkilöön, ei yksittäiseen myymälään. Tämän vuoksi esimerkiksi alueosuuskauppojen ylläpitämät myymälät saattavat tulla soveltamisalan piiriin, samoin suuret kauppiasvetoiset myymälät. Kirjallisuusvaatimukseen liitetyt seuraamusuhat ostajille vaikuttanevat joka tapauksessa sopimuskäytäntöihin siten, että suullisista sopimuksista siirrytään kirjallisiin, myös niissä sopimussuhteissa, joita lain vaatimus ei nimenomaisesti koske. Tämä jäykistää ketjun toimintaa ja voi vaikeuttaa etenkin lähituottajien tuotteiden pääsyä myymälöiden valikoimiin.

Lopuksi tiedustelisin vielä, onko kuulemisia tarkoitus jatkaa lakiesityksen tiimoilta ja lähetetäänkö lakiesitys muihin valiokuntiin lausuntoja varten?

Ystävällisin terveisin,

Tiina Vyyryläinen

Tiina Vyyryläinen
Lakimies, OTK | Legal Counsel, LL.M
Päivittäistavarakauppa ry | Finnish Grocery Trade Association

Eteläranta 10, PL 340 | 00131 Helsinki
Tel. +358 50 60674
tiina.vyyrylainen@pty.fi
www.pty.fi